

HELMONT FRANCISCUS MERCURIUS VAN – filozof, lekarz, ur. 20 X 1614 w Vilvoorde k. Brukseli, zm. 1699 w Berlinie.

H. przebywał w Austrii, Włoszech, Anglii i Niemczech; w 1662 wszedł w konflikt z inkwizycją.

Prace H. przeniknięte są pojęciami teozoficznymi i kabalistycznymi: *Alphabeti vere naturalis hebraici brevissima delineatio* (Sülzbach 1657; w języku niem. *Kurtzer Entwurff des eigentlichen Natur-Alphabets der heiligen Sprache*, H 1916); *A Cabbalistical Dialogue in Answer to the Opinion of a Learned Doctor in Philosophy and Theology, that the World was Made of Nothing* (Lo 1682); *The Paradoxal Discourses Concerning the Macrocosm and the Microcosm or The Greater and Lesser World and Their Union* (I–II, Lo 1685); *Opuscula philosophica* (A 1690); *Principia philosophiae antiquissimae et recentissimae de Deo, Christo et creatura* (A 1690).

H. rozwinął sformułowaną przez swego ojca (Jana Baptistę) i Paracelsusa doktrynę witalizmu, wykorzystując pojęcie „archeus”, rozumiane jako zasada życia poszczególnych istot. Wyprzedzając rozwiązania G. W. Leibniza utrzymywał, że każde stworzenie składa się z monad kierowanych przez centralną monadę; monady traktował jako wieczne i nieprzemijające prasusubstancje. Wg H., świat jest zbiorem elementów – zarówno duchowych, jak i cielesnych – gdzie dusza jest światłem, a ciało ciemnością; jednak ciemność nie jest absolutną negacją światła, lecz jego niższym stopniem (materia jest jedynie niższym stopniem ducha, stąd wszystko jest duchem i światłem). Natura jest wg H. jedynie następowaniem po sobie przekształceń (emanacji) jedynej substancji – Boga. Celem życia ludzkiego jest osiągnięcie dosko-

nałości przez wejście w monadę Boga; Bóg jest najwyższą monadą centralną, jednak nie może się to zdarzyć w ciągu życia. H. był zwolennikiem teorii reinkarnacji i monizmu panteistycznego.

A. Masullo, EF VIII 599–600; A. Becco, *Leibniz et François-Mercure van H., Bagatelle pour des monades*, w: *Magia naturalis und die Entstehung der modernen Naturwissenschaften*, Wie 1978, 119–142; C. Merchant, *The Vitalism of Francis Mercury van H. Its Influence on Leibniz*, *Ambix. The Journal of the Society for the Study of Alchemy and Early Chemistry* 26 (1979), 170–183; J. Mittelstrass, *EphW* II 69–70; A. P. Coudert, *The Impact of the Kabbalah in the Seventeenth Century. The Life and Thought of Francis Mercury van H. (1614–1698)*, Lei 1999; G. van den Heuvel, *Leibniz und die Sulzbacher Protagonisten Christian Knorr von Rosenroth und Franciscus Mercurius van H.*, *Morgen-Glantz. Zeitschrift der Cristian-Knorr-von-Rosenroth-Gesellschaft* 11 (2001), 77–104.

Marian Wnuk